

Аналітична записка з приводу фактів корупції при здійсненні державних закупівель лікарських засобів в 2012-2013 рр.

Аналітичну записку підготовлено спеціально для Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування фактів порушень законодавства при здійсненні державних закупівель, неефективного використання державних коштів та зловживань службовим становищем з боку посадових осіб Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ), інших державних підприємств, установ та організацій у сфері охорони здоров'я та фармацевтичної галузі.

Аналітичну записку підготували спеціалісти:

- ГО «Центр Протидії Корупції» antac.org.ua
- ЮКАБ (дорадча рада спільнот з питань доступу до лікування в Україні) ucab.org.ua
- ВБО «Всеукраїнська Мережа ЛЖВ» network.org.ua

У 2012 році пацієнтськими організаціями України виявлено, що МОЗ закуповує антиретровірусні препарати за завищеними в декілька разів цінами. Зокрема, різниця закупівельних цін МОЗу та пацієнтських організацій в Україні коливається в межах від 1,5 до 3 разів.

Так, порівняння цін показало перевищення витрат бюджетних коштів більше, ніж на 39 млн. гривень. Дана цифра обчислена шляхом порівняння цін на ліки, що закуплені у 2012 році ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ»¹ та МОЗ.² Варто також відмітити, що МОЗ закуповує набагато більший асортимент та кількість препаратів, ніж ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ», тому порівнювалися ціни лише за 7 позиціями.

Крім того, слід зазначити, що станом на 17.06.2013 року на веб-порталі з питань державних закупівель відсутні звіти про результати всіх закупівель МОЗу антиретровірусних препаратів у 2012 році, незважаючи на обов'язковість публікації цих звітів згідно ст. 10 Закону України «Про здійснення державних закупівель».

¹ ([протокол засідання](#)) тендерного комітету ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ»

² інформація про ціни на АРТ-препарати у вигляді порівняльної [таблиці](#)).

Таким чином, протягом 2012 року МОЗ закуплено антиретровірусних препаратів на загальну суму 233 104 367, 88 гривень, з яких щонайменше 39 мільйонів переплачено, що становить приблизно 16,7 %.

Закупівля препаратів за ринковими цінами могла б дозволити лікувати набагато більше українців. В цьому році вдалося домогтися часткового зменшення цін, проте вони все одно є завищеними.³

Формально процедури закупівель в МОЗі відбуваються у більшості випадків з дотриманням чинного законодавства. Проблема полягає в тому, що фарм-компанії подають пропозиції конкурсних торгів із заздалегідь завищеними цінами. Це спричинено тим, що ціни визначаються згідно Реєстру оптово-відпускних цін на лікарські засоби, що закуповуються за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів (далі – Реєстр)⁴. Власниками реєстраційних посвідчень вносяться до Реєстру завідомо завищені ціни з метою перекриття можливих коливань цін при здійсненні державних закупівель. Вказана інформація підтверджується і звітами Рахункової палати.⁵

Протягом останніх декількох років у процедурах закупівель ліків у МОЗ та інших державних установ беруть участь одні і ті ж компанії, які розігрують між собою тендери з поставки ліків для українців. Інколи на тендерах з'являються нові учасники, але як згодом виявляється - вони теж представляють інтереси одних і тих же бізнес-груп.

У більшості випадків, це компанії-посередники, які або зареєстровані в офшорних зонах, або здійснюють торгівлю з офшорними компаніями. Часто фірми-посередники купують ліки за високими цінами у своїх офшорних «прокладок», які в свою чергу закупили ліки в декілька раз дешевше, безпосередньо у виробника. Таким чином, формально, компанії, що продають ліки МОЗу майже не отримують прибутку – адже він залишається за кордоном.

У сфері закупівель саме лікарських засобів такими постійними учасниками і переможцями торгів є **ТОВ «Центрофарм»**, **ТОВ «Компанія «Укроптпостач»**, **ТОВ «Фармадіс»**, **ТОВ «Скай Фарм»**, **ТОВ "Ганза"**, (за численними

³ [таблиця](#) цін на антиретровірусні препарати, що закуповуються МОЗ у цьому році - інформація обчислена шляхом вивчення акцептованих пропозицій конкурсних торгів, що розміщені на веб-порталі з питань державних закупівель.

⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2012 року № 794 «Питання декларування зміни оптово-відпускних цін на лікарські засоби і вироби медичного призначення, які закуповуються за рахунок державного та місцевих бюджетів».

⁵ [Звітом](#) Рахункової палати України про результати аудиту використання коштів державного бюджету, виділених Міністерству охорони здоров'я України, та гуманітарної допомоги громадських організацій на виконання заходів з профілактики та лікування захворювання на туберкульоз, затвердженого постановою Колегії Рахункової палати від 23.01.2013 року № 1-5 (стор. 14).

повідомленнями у ЗМІ - ці компанії належать до однієї групи, яка, згідно журналістських матеріалів, контролюється Петром Багриєм), а також ТОВ «Людмила Фарм» (Олени Миронової і Костянтина Грошева), ПрАТ "Альба Україна" (контролюється нардепом Володимиром Дудкою) та інші.

Згідно звітів Рахункової палати, ці компанії часто неналежним чином виконують умови договорів, невчасно поставляють довгоочікувані ліки. І це при тому, що отримують стовідсоткову передоплату від МОЗу за договорами. Згідно вказаного звіту ПрАТ "Альба Україна" протягом майже року не поставляло замовлені МОЗом ліки, сума заборгованості – більше 6 мільйонів гривень. Систематично порушують графіки поставок і ТОВ "Ганза", ТОВ "Центрофарм" (див. стор. 16 -17 вже наведеного звіту).

Незважаючи на це, вони з кожним роком незмінно перемагають на торгах.

У 2013 році іще одним неочікуваним, проте впевненим переможцем МОЗівських тендерів став ПрАТ «По виробництву інсулінів «Індар» (далі – Індар). Нагадаємо, що це підприємство з 71% державної частки засновувалося при м'ясокомбінаті для виготовлення інсуліну.

Індар протягом часу свого існування на конкурсній основі постачав інсуліни регіональним департаментам охорони здоров'я, ендокринологічним диспансерам. Разом з тим, починаючи з 2012 року Індар почав брати участь в конкурсних торгах, які проводяться Міністерством охорони здоров'я України на ліки від туберкульозу, ВІЛ/СНІДу та дитячі вакцини. У серпні та в грудні 2012 року завод став переможцем процедур закупівель тест-смужок для глюкометрів на загальну суму майже 16 млн. гривень.

Цілий ряд фактів свідчить про те, що закупівлю тест-смужок було проведено з численними порушеннями чинного законодавства, а його результати спотворено внаслідок можливої змови, що відбулася між посадовими особами МОЗ та Індару (інформація з журналістського розслідування [ТВІ](#)), а саме:

- 1) До 2012 року Індар не був ні постачальником, ні виробником тест-смужок для глюкометрів, тендер на поставку яких він виграв. Під час розгляду пропозицій конкурсних торгів МОЗ з формальних причин було відхилено дешевші пропозиції інших учасників процедури закупівель, які до цього моменту були стабільними постачальниками якісних тест-смужок для глюкометрів.
- 2) Індар запропонував тест-смужки німецького виробництва "Рош Діагностікс" дешевше, ніж офіційний дистриб'ютор цієї компанії в Україні фірма - ТОВ "Діалог Діагностікс".

- 3) Контракт, за яким Індар закупив смужки "Рош Діагностікс" укладений не з німецьким виробником "Рош Діагностікс", а з британською компанією "Altona Trade Agency LLP". Згідно з контрактом, "Індар" закуповує 92 тисячі упаковок тестів – рівно стільки, скільки попросить на тендері міністерство. І платить за товар офшорній фірмі 1 мільйон 470 тисяч євро – знову-таки рівно стільки, скільки, зрештою, у гривнях "Індар" отримав від МОЗу. Завод заключив вказаний контракт на необхідну МОЗу кількість смужок в день оголошення тендеру.
- 4) Компанію "Altona Trade Agency LLP" відповідно до британського реєстру, заснували дві фірми з офшорних Белізьких островів – CORPOREX LIMITED та "Інтегрекс лімітед". Від "Altona Trade Agency LLP" контракт з "Індаром" підписав латвієць Іво Стелфс. Гроші, отримані за цим контрактом від МОЗу завод перерахував у Латвію, де і відкрито рахунки "Altona Trade Agency LLP".
- 5) Строк придатності тест-смужок поставлених Індаром виявився таким, що добігає кінця раніше, ніж це було передбачено тендерними вимогами до якості даного товару.
- 6) Роман Богачев - заступник Міністра охорони здоров'я (одночасно - голова комітету з конкурсних торгів МОЗ) та голова Наглядової ради заводу "Індар" Дмитро Політіко – однокурсники та друзі зі студентських часів, обидва випускники факультету менеджменту Київського політехнічного інституту '99 року випуску.

Також, після призначення на посаду Богачова Р. М, окрім участі в процедурах закупівель МОЗ тест-смужок, завод почав брати участь та вигравати конкурсні торги, подаючись з ліками, фармацевтичними препаратами та імунобіологічними засобами, які ним не виготовляються. Зокрема, в Державному реєстрі лікарських засобів України відсутня інформація про таке виробництво. Окрім смужок до глюкометрів, у 2013 році, це імунобіологічні засоби - дитячі вакцини, протитуберкульозні препарати та антиретровірусні прапарати. Загальна сума таких пропозицій починаючи лише з січня цього року і станом на 01.06.2013 року перевищує **249 972 170** гривень (інформація опублікована у ["Дзеркалі тижня"](#)).

Враховуючи наведене, є підстави вважати, що вказані ліки від ВІЛ/СНІД, туберкульозу та дитячі вакцини постачаються до МОЗу таким самим шляхом як і

тест-сужки для глюкометрів. Завод при цьому не отримує жодного прибутку, адже отримані за товари кошти перераховуються закордон на рахунки офшорних компаній.

На даний час за повідомленнями ЗМІ завод «вповаджує виробництво» все нових і нових ліків. Проте, фактично, на підприємстві здійснюється лише пакування готових таблеток.

Головою правління ПрАТ "Індар" Любов'ю Вишневською повідомлено, що завод пройшов інспекцію компанії Abbott і визначений таким, який може займатися виробництвом препаратів проти СНІДу. Також розпочато перший етап локалізації виробництва. На офіційному веб-сайті компанії Abbott відсутня будь-яка інформація про локалізацію в Україні будь-якого виробництва.

ПрАТ "Індар" подано пропозиції конкурсних торгів до МОЗ на закупівлю антиретровірусного препарату з діючою речовиною Лопінавір/Ритонавір, табл., капс., драже, 200 мг/50 мг, виробництва компанії Abbott (виробництво якого нібито локалізується). Проте цінова пропозиція заводу була меншою лише на 1 копійку від пропозиції компанії-посередника з цим же препаратом виробництва Abbott. 26.04.2013 року між МОЗ та ПрАТ "Індар" укладено договори про постачання цього препарату. Враховуючи наведене, існують сумніви щодо можливості постачання та виготовлення Індаром якісних антиретровірусних препаратів.

За останніми повідомленнями ЗМІ, стрімкий успіх в сфері закупівель ПрАТ "Індар" пов'язують із покровительством Тетяни Бахтєєвої, хоча прямих доказів її впливу на разі не виявлено.

Закупівлі лікарських засобів в 2012-2013 рр. Державною пенітенціарною службою України

Державна пенітенціарна служба України (ДПтС) протягом 2012 року 2 рази оголошувала тендери на закупівлю ліків. Перша закупівля була завершена в листопаді 2012 року, друга уже в квітні цього року.

Порівняння закупівельних цін ДПтС на протитуберкульозні препарати 2-го ряду у 2012 році з цінами, за які закупив в цей же період дані ліки МОЗ (Звіт про результати процедури закупівель ДПтС від 07.11.2012 року № 24 та Звіт про результати закупівлі МОЗ протитуберкульозних препаратів від 25.12.2012 року № 165) показало наступне:

Препарат	Ціна ДПтС	Ціна МОЗ	Ціни в аптеках, у разі наявності	Ціни Глобального фонду для України	Різниця цін за ліки МОЗ та ДПтС
Канаміцин, фл., амп., шпр., 1000 мг	5,00	3,08	6, 50 – 7, 15		1,92
Протіонамід, табл., капс., драже, 250 мг	1,50	1,33			0,17
Левофлоксацин, табл., капс., драже. 500 мг;	8,10	1,40	6, 2 -10		6,7
Гатифлоксацин, фл., амп., шпр.400 мг/200 мл;	79,00	31,50	72 -100		47,5
Моксифлоксацин, табл., капс., драже, 400 мг;	28,50	28,49		1, 4	0,1
Кислота парааміносаліцилова, порошок , гран. кишково-розчинні, 1000 мг;	3,12	2,65			0,47
Капреоміцин, фл., амп., шпр., 1000 мг.	130,00	110,00		45	20

Яскраво помітно, що ціни, за які препарати закуплені ДПтС у 2012 році значно перевищують ціни, за які ці ж ліки закупив МОЗ, а в деяких випадках, навіть ціни аптек Києва (інформація з інтернет – ресурсів). Аналогічна ситуація із закупівельними цінами ДПтС і в 2013 році.

Якби в ДПтС закуповували хоча б за тими цінами, що МОЗ, можна було б зекономити приблизно 1 762 840 гривень. І це тільки на протитуберкульозних препаратах 2-го ряду (а це лише 1 лот з 6).

Крім того, в ДПтС закуповують ліки максимально розширюючи предмет закупівлі. Тобто декілька різних препаратів однієї категорії закуповують разом – одним лотом.

Таке надмірне розширення предмету закупівлі свідчить про спрямованість торгів одразу на компанії посередників, які перепродають ліки, а не виготовляють їх, хоча це не є прямим порушенням закону.

Такими компаніями, що вже протягом 3 років незмінно є учасниками та переможцями державних тендерів ДПтС є вже згадувані **ТОВ «Центрофарм»**,

ТОВ «Компанія «Укроптпостач», ТОВ «Фармадіс». У 2013 році до них приєдналася нещодавно створене **ТОВ «Скай Фарм».**

Так, саме **ТОВ «Центрофарм»** продав МОЗ препарат **Капреоміцин, фл., амп., шпр., 1000 мг.** ціною 110 гривень, а ДПтС – 130 гривень, також МОЗ **Кислоту парааміносаліцилову (порошок , гран. кишково-розчинні, 1000 мг)** за ціною 2, 65 грн., а ДПтС за ціною 3,12 гривень.

Наприкінці 2012 року ДПтС було знову оголошено про закупівлю ліків. І знову препарати закуповували за категоріями, а не окремо кожен лікарський засіб, як це роблять інші державні установи – той же МОЗ.

На веб-порталі з питань державних закупівель опубліковано звіт про результати даної закупівлі від 19.04.2013 року № 5. Однак, вказаний звіт не містить інформації про ціни за одиницю товару, що є порушенням п. 10.1 Форми звіту про результати проведення процедур відкритих і двоступеневих торгів та попередньої кваліфікації, затвердженого наказом Мінекономрозвитку від 26.07.2010 № 922 (з подальшими змінами).

Таким чином, цього разу в ДПтС не показали ціни на ліки.

Також, листом ДПтС повідомлено, що торги в ДПтС відбуваються без порушень, прозоро, а ціни - не перевищують оптово-відпускних цін, визначених у вже згадуваному Реєстрі.

Наприкінці квітня у ДПтС знову було оголошено про здійснення закупівель ліків. Цього разу це протитуберкульозні засоби, антиретровірусні препарати й антисептичні засоби. Ще з самого оголошення про закупівлю стало зрозуміло, що переможці уже визначені. Адже згідно оголошення про закупівлю – пропозиції на участь у тендері можна було подавати до **04.06.2013 року**, згідно документації – до **30.05.2013 року**.

Така невідповідність може бути викликана бажанням уникнути можливої участі в торгах непередбачуваних гравців.

Керівництво ДПтС категорично відмовилося допустити на розкриття пропозицій конкурсних торгів **04.06.2013 року** представника громадської організації «Центр протидії корупції» у якості спостерігача.